

V R T E C

Časopis s podobami za slovensko mladino.

:: S prilogo „Angelček“. ::

Štev. 4.

V Ljubljani, dne 1. aprila 1909.

Leto 39.

SVETEMU JURIJU.

Oj sveti Juri, meč nabrusi,
na boj pogumno se odpravi!
S hudobno starke se poskusi,
ki se ošabno v bran ti stavi.

Ti imaš iskrega konjiča,
da v skokih bliskovih te nese
do starke, kí nas ljuto biča
in se od hude jeze tresse.

Ob strani se ti meč leskeče,
železen te oklep varuje —
Ah, meč tvoj starko vso razseče,
ki zlobno se ti posmehuje.

Res, meč izdere sveti Juri,
in starčin plašč razbije v cape,
potem pa še za njo zakuri,
da starki kar izmanjka sape.

Premagana odhaja zima
in solz nataka polne jarke.
Raztrgano vso haljo ima —
to konec je ošabne starke.

A sveti Juri brzo, čilo
čez polje jaha in gorice,
pa zbujá v logih petje milo,
pa sipa po bregeh cvetice.

Mokriški.

PRVE ROŽE.

Na zeleno polje
posijali
dobre volje
solnčni žarki so,
pa prizvali
prve rože
so iz tal.

Pa prišli so dečki,
prišle deklice,
in potrgali
prve rožice
in jih v vence spleli
in pomladne pesmi
radostno so peli.

Jaz pa nisem trgal rož,
nisem vencev plel,
nisem pesmi pel,
le solzó otrnil
jaz sem si z oči:
prišla je pomlad,
a mladosti moje ni;
prišel le spomin,
a radosti moje ni!

Bogumił Gorenjko.

ZA PRENOČIŠČE.

Povest — Napisal Juraj Pangrac.

IV.

Veliki hlapec, ki je bil buden, je takoj vstal in poklical še svojega tovariša, drugega hlapca, in oba sta šla nato gledat strah . . .

»No, kje ga imaš?« sta zavpila oba, ko sta prilomastila na dvor, kjer je Blaž še vedno mencial in zgibal tisto reč v rokavniku.

»Tukaj-le! Če je sam bognasvaruj iz pekla, je moral že poginiti!«

Pri teh besedah vrže Blaž rokavnik in strah na tla. Ko se nič ne zgane več, prime Blaž za rokavnik in strese ven, kar je bilo v njem povitega. Postrani je padel strah iz rokavnika in obležal na pesku . . .

»Aha, ti si!« je viknil Blaž, ko je pogledal strah in ga spozal.

»Pa kaj je to?« vprašata hlapca.

»Poglejta dobro, pa bosta vedela! Ampak rečem vama, dobro je bilo, da sem ga zgrabil z rokavnikom; zakaj z roko bi ga ne bilo varno prijemati; ugrizne kot sam volk.«

»Ampak jaz še zdaj ne poznam te mrcine!«

»Oho, poglej no, ali ni to dehor? V mrvi imajo kokoši gnezda, v gnezdih so pa jajca. Jih pa hodi pit ta grdoba in vaju strašit ter preganjat s toplega in mehkega na hlevu. Menda ni dobro videl nocoj in je menil, da je kurje gnezdo, ko se je spustil z viška name. No, pa ta nakana se mu je zaenkrat ponesrečila. Izkupil jo je dosti. Temu že ne bodo več rojile po glavi muhe, da bi se še kedaj nameril na Florijančkov hlev pobirat in pit kurja jajca ter strašit bojazljive in lahkoverne ljudi.«

»Lej ga no, saj je res dehor! To rečem, noč ima svojo moč, drugače bi naju vendar ne bila prestrašila ta ponočna živalca,« je rekel zdaj veliki hlapec.

»Ahm, pa še prav zares: noč ima vendarle svojo moč,« je prikimal njegov drug, Blaž pa je pristavil: »No, pa tega strahu je vsaj nekaj. Tisto je še slabše, če nič ni, pa straši, kar se tudi dogaja.«

Hlapca sta se sicer zarekla, da ne bosta več ležala na hlevu, ali strah je bil sedaj pri kraju. Ta prebiti Žabjeluzar ga je ukončal, torej sta bila odvezana svojega sklepa. In tako so šli zopet še tisto noč vsi trije spat gor na hlev v mehko in dišeče seno, kjer se človek tako dobro odpočije. Dehorja so pa vrgli na stopnice, kjer naj počaka, da ga drugo jutro odero in prodajo kožo. Ali proti jutru, ko so še vsi trije trdo spali, se je spak dehorski prebudil, in spomnivši se, kaj vse je prebil to noč v Blaževi rokavnjaški malhi, ne dosti manj kot peklenšček v kovačevem mehu, se je prekucnil na stopnicah in zvalil na tla, potem pa jo je hotel pobrisati, četudi postrani, s potrtimi rebri, spred Florijančkovega hleva

in pobegniti za vedno s Posavja. Toda ni se mu posrečil beg. Že tam pri šupi je oslavel; in komaj se je dodobra zaril in zakopal v stelji, pa je omedlel in poginil . . .

To so naši junaki drugo jutro iskali dehorja, to so popraševali, kam bi bil izginil! A če so se še tako izpogledovali in praskali za ušesi, dehorja le ni hotelo biti, da bi ga odrli na meh in prodali njegovo kožo . . .

Pes čuvaj, priklenjen na verigi, je že celo jutro vohal in majal z repom ter cvlilil. Zdajpazdaj se je spel ob kolibi na zadnje noge, bevskal in polajeval ter nemirno stopical semintje. Kadar je začul človeški glas, je obtihnul in privzdignil uhlje, da bi boljše slišal. A ko le ni bilo žive duše k njemu, je zapraskal in poskočil, da bi se bil kmalu odtrgal, ter iznova polajeval, počasi in nalahko, kakor da koga kliče. A kdo je imel časa to jutro se ukvarjati z njim?

»Kaj pa, prijatelja, če je bil le pravi strah in se je, grdavš, ponoči le potajil, a?« je omenil ob hlevu veliki hlapec.

»Ojehata!« je siknil prestrašeno drugi hlapec.

»Dehor je bil, nič drugega, kaj bi!« je zarenčal jezno Blaž. Žal mu je bilo dehorjevega kožuha, ki bi se bil prodal za lepe denarce . . .

»H, pa dehor bi se ne bil prebudil in pobegnil! To so čudne reči!«

»Bodita pametna, saj sta ga vendar videla na lastne oči ter se pre-pričala, da je bil res dehor, čisto pravi dehor!«

»Ha, govori se lahko! Kaj pa, če je bil strah podoben dehorju? O-o! To rečem in pravim, da zvečer ne bo zdravo iti na hlev; strašilo bo, da bo joj. Spak se bo maščeval nad nami!« . . .

Tedaj pa se je pes odtrgal od verige. Je bil že kak člen počen, pa je odnehal, ko se je pasja dlaka tako strašno zapoletevala zdaj na to, zdaj na ono stran. In ko je bil enkrat pes-čuvaj prost, je pa koj zavohal sled po dvoru. In je cvlilil in tekkel po sledu, pa stekel v šupo. Ondi se je metal na vse strani, potem pa je šel brskati in razkopavati v stelji. In ni dolgo trpelo, pa je privlekel — v veliko začudenje naših znancev — mrtvega dehorja na dan. Jaderno ga je zgrabil ter pribezljal z njim v gobcu nazaj na dvor. Pred Blažem ga je pa spustil na tla in glasno zalajal . . .

Blaž se ni obotavljal. Na mah se je pripravil in potegnul dehorju kožuh čez glavo. »Zdaj vidita,« je dejal nato, »da je »strah« tudi pod kožo dehor, torej ni dehorjeve kože ali podobe nase vzel« . . .

»Pa kako je grdavš zašel v steljo, to je še čudno!«

»Kako? Zraven nisem bil — pa vem, kako je moralo biti. Dehor ima trdo butico. O, ta zver ne pogine izlepa! Je bilo že še nekaj življenja v njem, ko smo ga vrgli na stopnice. In ponočni zrak in hlad sta mu dobro storila, in dehor se je prebudil. Ko bi bil mogel, o, odnesel bi bil še pete s Posavja in ne bi bil čakal, da bi ga drli danes na meh. A v siromaku je bilo le še nekaj življenja. In ko se je priplazil v šupo in zaril in skrnil v nastelji, je še tisto življenje ugasnilo. Rečem vama, zraven nisem bil, a ker poznam to zver, sem prepričan, da se drugače ni moglo zgoditi.«

»Hm, hm, tak je pa le res dehor strašil, tak pa le res strahu ni bilo! Eh, noč ima vendarle svojo moč, pravijo, pa tudi jaz tako rečem,« je znil zdaj veliki hlapec, prepričan, da je brez potrebe dovolj strahu prebil pretekle noči zavoljo končanega nebodigatreba, ter naposled pristavil: »Ar-dibaka, Blaž, Žabjelužarji pa niste kar tako!«

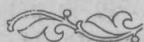
»Tudi jaz rečem,« dé drugi hlapec, »da ste Žabjelužarji tiči; posebno ta-le Blaž, ki se drži, kakor da bi ne znal do pet šteti, a je tak kavelj! Ahm, pa še prav zares!«

Blaž je molčal, a dobro se mu je le zdelo, da je prišel naenkrat v tak ugled pri hlapcih. Ne zato, kakor da bi bil častiželjen. Za take reči se je on toliko menil, kot za lanski sneg ali prazen nič. Ampak zato je bil vesel, da ga naenkrat cenita hlapca, ker bo potreboval tudi v hudi zimi, ko bo na hlevu že malo krme in veliko mraza, prenočišča, cenenega in po njegovi volji, kakršnega ni mogel iztakniti v Ljubljani poletu, kaj še, da bi ga bil dobil pozimi. O, Florijančkov boter so dobri; nič bi ne bili rekli, ko bi šel Blaž v hudi zimi mesto na hlev — v hlev spat. Ampak hlapcev se je bal Blaž, da ne bi godrnjala. No, danes se jima je prikupil. In ker Žabjelužarji niso kar tako, in je posebno ta Blaž kavelj, kakor sta velela hlapca, si bo že znal ohraniti prijateljstvo z njima in si zagotoviti tako topel kotiček, da ga ne bo mrazila nesrečna zima v dobrega Florijančkovega očeta hlevu. E, kdor zna, pa zna; če je prav malo trd, pa že gre . . .

Blaž je bil torej vesel in zadovoljen. Uverjen je bil, da so zdaj premagane vse ovire in zapreke zastran službe v tovarni. Lahko bo opravljal »dobro« službo v tovarni še dolgo časa, saj ima takorekoč že priskrbljen kot celo za zimo. A nič manj msta bila zadovoljna tudi hlapca, ko sta se prepričala, da strahu ne bo več; saj se je izkazalo, kaj je strašilo na hlevu . . .

Zvečer so šli v lepi bratovski slogi zopet vsi trije počivat gor na hlev v seno. Pogovarjali so se lepo in prijazno skoro celo uro. Iz govorjenja se je spoznalo, da sta dobila hlapca zares spoštovanje do trdega a neustrašenega Žabjelužarja. Bo menda res dobil Blaž še pozimi postelj pri njiju v hlevu. No, potlej bo pa na konju: dobro službo v tovarni bo lahko še dolgo opravljal, pa mu vendar ne bo treba niti pozimi moledovati za postelj po Ljubljani. — — — — —

Če bodo kdaj brali to povest Florijančkov boter s Posavja, če so še živi, utegnejo morda zmajati z glavo, češ: »Hencaj, jaz ne poznam dosti Žabjelužarjev, kaj šele Kroparjevega Blaža, ki ga še nikoli videl nisem.« A ko bodo premerili sobo parkrat gorindol in se zamislili v pretekle čase, bodo naenkrat obstali sredi hiše in rekli: »Hencaj, pa je res tako bilo, samo imena so se mi zmešala: jaz sem vedno mislil, da je bil to Matijev Tone iz Vodice, in ne ta Žabjelužar, Kroparjev Blaž, ki ga še ne poznam ne« . . . No, če bodo tako rekli, se pa še v imenih ne bodo motili . . .

Ura je bila štiri, in takrat je bil v vaški šoli pouk končan. Šli so učenci iz klopi proti izhodu, a pri vratih so se ustavili še za hip in so se ozrli na predzadnjo klop, kjer je sedel deček bledih lic in dolgih kostanjevih las.

»Zaprto bo,« so si šepetali. »Je že napravil kaj.«

A blede deček se ni zganil. Žalostno je gledal skozi okno na polje za šolo, kjer so orali njive, in je ugibal pri sebi, zakaj so ga pridržali gospod učitelj v šoli. Vest mu je bila mirna, ničesar hudega se ni zavedal.

»Tomaž Godnik ostane po šoli tukaj,« so bili rekli gospod učitelj pred poukom. Tomaž je zardel osupnjen, a njegovi tovariši so se ozrli nazaj in so uganili takoj.

»Zaprto bo,« so si namežikovali. »Zakaj bo . . .«

Tako je obsedel Tomaž sam v predzadnji klopi in je gledal skozi okno na polje, kjer so kmetje orali. Da, da — prišla je spet pomlad in sneg je skopnel; treba je orati in treba je sejati. Solnce se smeje na nebu, in le tuintam visi še ob globokozasneženi gori megla. Topel veter veje skozi dolino — treba je orati . . .

Šola se je izpraznila. Takrat so stopili gospod učitelj k Tomažu.

»Ti, Tomaž,« so rekli, »gotovo misliš, da boš zaprt. A temu ni tako. Pridrhal sem te zato, da te povprašam o nekaterih stvareh. Kakor sem spoznal v tem času, kar sem tu, si ti nadarjen, da bi bil lahko prvi v šoli; a vkljub temu ne odgovarjaš tako, kakor bi človek pričakoval od tvoje nadarjenosti. Torej povej mi čisto po pravici, kje tiči vzrok?«

Tomaž je vstal in je pogledal gospodu učitelju v oči. »Ah, gospod učitelj,« tako je odgovoril, »jaz bi se učil . . . rad bi se učil. A moja mama se trudijo noč in dan, da preživijo sebe in mene . . . In meni je to težko . . . težko, da si tudi jaz ne prislužim kakega vinarja. Zato pa gledam, da grem k stricu Šimnu, ki naklada notri v Pišencah drva, da mu pomagam . . . Tako si prislužim vsak teden dva goldinarja — in mama so veseli v soboto, če jim prinesem tiste krajcarje . . .«

Gospod učitelj so se začudili. Tega niso vedeli, da ljubi Tomaž tako svojo mater, ta Tomaž, katerega so ljudje samo tožili. Morda so se motili ti ljudje in delajo dečku krivico, a Tomaž je nedolžen. Tožijo ga morebiti samo zato, ker ga zaničujejo, pa samo zaraditega, ker je reven in ni bogat, kakor so sami. Njegova obleka je zakrpana, a snažna, in z veseljem použije črni kruh, ker je siromak.

»Glej, Tomaž,« so nadaljevali, »tuintam pride k meni vaščan, pa te zatoži, da si storil to in ono. Jeseni si trgjal jabolka na tujem vrtu, pozimi pa si vzela pečke iz omare . . . Jaz sem slišal to zelo nerad, in bolelo bi me, če bi bila resnica. Misli si, da sem jaz tvoj prijatelj, pa mi povej odkritosrčno, koliko je resnice na tem.«

Tomažu so se prikazale solze v očeh. Odvrnil je: »Zaničujejo me . . . kamor pridem, povsod me zmerjajo, ker pravijo, da sem berač . . . Vsega sem jaz kriv, pa naj naredi tisto, kdor hoče — a Bog mi je priča, da sem jaz nedolžen . . .«

In Tomaž si je zakril obraz z rokami in je zaihtel. A gospod učitelj so mu položili roko na glavo in so mu rekli prijazno:

»Bodi miren, Tomaž, in pojdi lepo domov. A vedi, da me smatraš lahko za prijatelja, ker jaz verjamem tebi, ne pa ljudem, ker sem prepričan, da si nedolžen. Bodi še naprej tako priden in pomagaj materi.«

Šel je Tomaž rosnih oči proti izhodu, še enkrat se je ozrl hvaležno na gospoda učitelja in potem je izginil. — Gospod učitelj so gledali še za njim skozi okno in so se nekam zamislili.

»Da bi bil bogat, bi bilo lahko še kaj iz njega,« so dejali na glas. »Tako ga pa zaničujejo vsi in ga preganjajo brez vzroka. A on je tih* in ne potoži nikomur nič in pretrpi tiho vse . . . Siromak je.«

Gospod učitelj so odšli iz šolske sobe in so jo zavili po stopnicah kvišku.

Medtem pa je spel Tomaž proti domu. Nekako lahko mu je bilo danes pri srcu, in zdelo se mu je, da ga nič več ne teži tako v srcu . . . Ah, gospod učitelj so bili prijazni z njim; morda se jim je zasmilil, ker so ga opravljali ljudje tako krivico? Spoznali so takoj, da je nedolžen, in razhudili so se nad hudobnimi ljudmi. Pa naj ga pridejo zdaj le tožit, gospod učitelj jim bodo že pokazali! Na njegovi strani so . . . »Kaj hočete ubogemu dečku? Zakaj ga preganjate, ko je čisto nedolžen?« tako bi govorili gospod učitelj. In vaščani bi vrteli klobuke v roki in bi rekli: »Tako . . . pa tako, gospod učitelj.« — Odšli bi potem osramočeni domov in bi pravili: »Gospod učitelj so rekli tako . . . Tomaž je nedolžen. Resnično — delali smo mu krivico.« — In njegova nedolžnost bi se razglasila po vsej vasi. Otroci bi ga imeli radi in bi ga izpraševali, kakor se povprašujejo med seboj: »Kam pa greš, Tomaž? Pojdi z nami na naš vrt. Naredili bomo to in ono, in naša mama nam prinesejo kos kruha s strdjó.« — Pa bi bilo lepo življenje, in Tomaž bi pozabil na vse preziranje, na vso žalost in nesrečo bi pozabil, ki jo je moral prestati zaradi drugih . . .

»In zakaj bi ne prišlo vse tako?« je pomislil. »Gospod učitelj so rekli, da so mi prijatelj, in gospod učitelj so velik gospod. Spoznali so, da sem nedolžen in sem trpel po krivici.«

Tomaž je bil vesel tisti dan, kakor še nikoli v svojem mladem, dvajst let dolgem življenju. Bilo mu je tako, da bi bil najrajši pohitel na sred vasi in bi bil zažvižgal veselo pesem . . . Trdno je bil prepričan, da pride zdaj zanj vse drugačno in lepše življenje. Prijazni bodo postali vaščanje, nasmehnili se mu bodo, kadar ga bodo srečali; rekli mu bodo to in ono in ga bodo morebiti še tuintam prijazno podražili.

»Hej, Tomažek,« tako bi mu rekli, ko bi šli mimo njega, »moder si pa, moder. Bos hodiš okrog, ko je še zima. Prišel bo tič, pa ti bo snedel noge.«

Tako mu bodo govorili in ga bodo dražili s prijaznimi besedami. Nič več ne bo slišal osornega govorjenja in tudi neprijaznih obrazov ne bo videl več. Nihče ga ne bo več prijel za ušesa, dasi ni vedel prej, zakaj ga kdo tepe. Pomislil je bil vedno, je-li kaj napravil; a bil je nedolžen.

»Ti nepridiprav,« so govorili prej, če so ga srečali, »pa si že spet pohodil travo in si pomandral naše žito . . . Na našem vrtu si pokradel hruške in v koruzi si bil. Čakaj, ti nepridiprav — ti že pokažemo.«

Tako so govorili prej vaščani, če so ga srečali. Prijel ga je tupatam kdo za lase ali za ušesa, in Tomaž ni vedel, zakaj ga tepejo. Čutil se je nedolžnega in je gledal razsrjenega vaščana z velikimi, prestrašenimi očmi. Zajecljal je plašno, in njegove oči so se porosile.

»O, stric, ničesar nisem naredil . . . nedolžen sem.«

A niso ga poslušali, ker so bili prepričani, da je on kriv vsega. Lepo se je splazil nepridiprav na vrt, stresel je vejo, da so se usule hruške na tla; nabral jih je polne žepe in se je splazil nevidno iz vrta. V koruzo je smuknil zvečer, natrgal si najlepših storžev in drugi dan jih je pekel tam v gozdu — prav natanko so videli dim in tudi Tomaža so videli, ko je šel zjutraj v gozd . . . Kakor vrabec je ta nepridiprav; prileti, nakrade si vsega in spet odleti.

Pa niso vedeli, da je Tomaž čisto nedolžen. Hudoben deček se je splazil na vrt in je potrgal hruške. Pa je letel potem k sosedu in je klical: »Tomaža sem videl na vašem vrtu . . . potresel je hruško in je ušel.« — Zvit pastir je smuknil v koruzo in si je natrgal najlepših storžev. Zvečer pa je govoril doma: »Tomaž je bil v koruzi . . . Letel sem za njim, pa mi je izginil v gozdu.«

Tako je bil berač Tomaž vsega kriv. In tepen je bil, kamor se je prikal. Zaman je prosil in moledoval; zatrjeval je svojo nedolžnost in klical mater za pričo, strica Šimna je klical za pričo, a vse ni pomagalo nič. In tako so mu zamrzeli vaščani. Umikal se jim je in je hodil po stranskih potih. Plašni so bili njegovi koraki in nemirne njegove oči. Nikogar ni ljubil na svetu, samo mater je imel, kateri je mogel tožiti svoje gorje. —

»Potrpi samo še eno leto,« so ga tolažili mati, »jeseni pojdeš v mesto k mojemu bratrancu, da se izučiš za mizarja. Rad te bo vzel, in dobro se ti bo godilo . . . Seveda, berač si, pa te dregne, kdor te more.«

In Tomaž se je odtezal še bolj ljudem. Po samoti je hodil, po temnih, gosto zarastenih gozdovih. Tam mu je bilo prijetno, in nihče ga ni žalil tam. Peli so mu ptiči, drobna veverica je zašumela včasih na smreki in ga je pogledala s prijaznimi očmi. Prijetno mu je bilo tam, in presedel je včasih cele ure tam gori. Glavo je podpiral ob komolec in gledal sanjavo na visoke gore . . . Dobro mu je bilo, če se ni spomnil kako uro hudobnih vaščanov, ki so mu mrzeli vedno bolj. Vedel je dobro: berač je, pa je zato zaznamovan, da trpi, da ga zatirajo in mu delajo mladost neveselo . . .

Tako je mislil Tomaž tisti dan. Prišel je iz vasi do borne, lesene kočice, ki je bila njegov dom. Stara je že bila in na trhljih stenah se je lahko

□ □ □ O Veliki noći. □ □ □

bralo prav natančno: toliko in toliko let bo še stala, a potem bo razpadla. Čez noč bo prišel vihar, in v jutru bo podrta kočica . . . Tomaž je vzel izpod trama ključ in je stopil v kočico. Snažna kuhinja je bila tam in revna sobica, a drugega nič. — Vzel je kos črnega kruha, ki je ležal na mizi; zaprl je spet duri in skrnil ključ pod tram.

Spomnil se je bil, da so mu naročili stric Šimen, naj natrga danes šopek mežikeljnov. Gospod sodnik so ga prosili, naj jim prinese zvečer tistih lepih rož s strmih skal, in gospod sodnik plačajo bogato, pa ker Šimen nimajo časa, so naročili Tomažu, naj gre noter v Pišenco in naj natrga mežikeljnov.

Tomaž je šel, samo četrte ure je bilo treba hoditi, pa je prišel do sivih skal. Navpično so se dvigale in so bile tupatam porastle z mahom. In na tistih mestih so se videle rože; dolgo steblo so imele in na vrhu rumenkast cvet, ki dehti tako prijetno. Lepi so mežikeljni, a tako težko je priti do njih, ker so skale navpične in more noga le tupatam stopiti varno.

A Tomaž se ni ustrašil. Lani je trgjal že planinke, pa bi se bal letos teh skalic! Spleže tja gor, prime se za rob skale in v pol ure ima že cel šopek mežikeljnov. — Pripravljal se je že, da stopi kvišku, in je pregledoval skalo. Takrat pa je prišel nenadoma mimo Gregorjev Peter in se je ustavil tam na potu. Zahotelo se mu je mežikeljnov in sklenil je, da jih natrga tudi on na sivi skali. Stopil je bližje in je hotel plezati kvišku. A Tomaž je prihitel k njemu in ga je potegnil od skale.

»Kaj ti pride na misel,« je rekel. »Padel boš, pa se pobiješ; ali ne vidiš, kako je nevarno?«

Peter se je razjezil in se je siloma izvil iz Tomaževih rok. — »Pa ti boš meni branil, ti . . . ti, berač? Rad bi imel sam vse . . . Pa še nakljub jih grem trgati, da boš vedel.«

Tomaž ga je še enkrat potegnil s skale. — »Peter, bodi pameten,« je prigovarjal. »Pobiješ se . . . pa še gotovo se pobiješ.«

A Peter se je razjezil še bolj. — »Če me ne pustiš pri miru, ti vržem kamen v glavo,« je siknil. »Naj se pobijem — kaj tebi mar!«

Tomaž je zmigal z rameni in je pričel plezati kvišku. Težko je šlo; pri vsaki stopinji je bilo treba preudariti in premisliti, za vsako stopinjo je bilo treba varne in gotove zaslombe. Počasi se je premikal naprej; šele, ko je prišel do precej široke police, kjer so cveteli prvi mežikeljni, je mogel pogledati v tisto stran, kjer se je plazil Peter. Bil je še globoko pod njim, a vendar že precej visoko.

»Oh, padel bo, gotovo bo,« je pomislil Tomaž, ko je premeril z očmi tisti del stene. Spoznal je, da se krši tam kamenje, in prestrašil se je. — Prijel se bo Peter za skalo, odkršilo se bo kamenje in se bo spustilo s Petrom doli na zemljo.

»Peter, Peter!« je zavpil, »ne hodi naprej — tam se ruši stena. Vrni se nazaj!«

A Peter se je zasmel tam doli in se je oprijel za rob skale. A v tistem trenutku se je zgodilo, kar je pričakoval Tomaž. Odlomilo se je tam kamenje in je zdrknilo nizdoli . . . a s kamenjem je zdrknil tudi Peter. Zavpil je od strahu in se je prekotalil v globočino . . .

Tomaž sam ni vedel, kako je takrat splezal s skale. Hitel je dol in se ni skora; nič oprijemal — naenkrat je stal spodaj pri ponesrečenem dečku. Pokleknil je k njemu in ga je jel preiskovati. Na čelu je bila rana in kri je tekla iz nje, lice je bilo tuintam opraskano in jopič je bil odspredaj raztrgan. Oči je imel zaprte in se ni nič zganil.

»Ubil se je . . . mrtev je,« se je prestrašil Tomaž. »Pa me ni poslušal.« — Skočil je k studentu in je zajel s klobukom vode. Potem je obrisal čelo in lice z vodo in je zavezal prav lepo in skrbno rano na čelu s svojim lastnim robcem.

»Kaj naj storim?« je premišljeval. »Naj ga pustim tu zapuščenega in grem ljudi klicat v vas? Pa bi se nemara prebudil medtem in bi zaželel česa . . . Mrtev ni — ne sme biti . . . Najboljši je, če ga ponesem sam domov.«

Tomaž je vzel v naročje ponesrečenca in ga je nesel težko, težko v bremenu proti vasi. Ob vodi je šel, ker ni maral skozi vas, in je bilo ob vodi tudi bližje. Težak je bil Peter in Tomažu je stal že pôt po čelu. Samo enkrat je počil; tam na trati je bilo, blizu vasi. Onemagal je bil, pa je položil dečka na trato. Obrisal si je z rokavom znojni obraz in je globoko vzdihnil . . . Potem pa ga je nesel dalje; od vode se je obrnil v ulico in je stal čez nekaj minut pred Gregorjevo hišo. Tiho je stopil v vežo in je zaklical.

Iz kuhinje je prihitela Gregorka; na pragu je obstala in se je prestrašila.

»Hotel je trgati mežikeljne,« je pravil Tomaž, ki se je komaj oddihoval. »Branj sem mu . . . pa me ni poslušal . . . in je padel s skale.«

»O, moj Peter, o, moj Peter!« je tarnala Gregorka. Vzela je sina z Tomaževih rok in ga je nesla v hišo na posteljo. »Mrtev si . . . Pa sam nisi kriv smrti — zapeljali so te.«

In Gregorka je priletela nazaj v vežo, kjer je stal Tomaž še vedno. Zgrabila ga je za rame in ga je tresla s čudovito močjo. Po licu so ji tekle solze in vpila je z obupnim glasom:

»Ti nesrečnež . . . ti lump . . . ti si ga zapeljal na skale . . . Nalašč si ga izvabil, da je padel in se pobil.«

In ljudje so se stekali v vežo. Čuli so vpitje, pa so prihiteli gledat. Gregorka je vpila s pretresenim glasom, dočim je Gregor hitel po zdravniku. Nihče ni maral osvoboditi ubogega Tomaža; katerega je tresla Gregorka še neprenehoma. Klical je na pomoč in zatrjeval s solzami, da je nedolžen, a nihče mu ni verjel. Stali so kroginkrog in so mu privoščili.

»O, moj Peter, o, moj Peter!« je zatarnala Gregorka naenkrat in je izpustila Tomaža. Hitela je v hišo in je obstala pri postelji, kjer je ležal

Peter še vedno v nezavesti. Tomaž pa se je zmuznil skozi gručo ljudi in je stopil vun na cesto. Zrli so za njim vaščani; nihče ga ni pomiloval in mu ni rekel prijazne besede . . . Potepuh je, so mislili in govorili — pregovoril je Petra, naj gre trgat z njim mežikeljnov; nalašč je napravil to, hudoben je, pa je iz same hudobnosti napravil to . . . Ko odraste, bo pa ubijavec in tat; ponoči se bo plazil okoli po samotnih potih; razmršeni mu bodo lasje, in roke krvave. Iz tega semena ne bo nič; dobro bi bilo naznaniti orožnikom vso zadevo . . .

(Konec prih.)

VELIKONČNA RADOST.

akaj sta tako razposajena? Ali ne vesta, da leži Bog v grobu?« so rekli mati na veliko soboto popoldne Tinki in Tončku, ki sta se smejala in vpila po hiši.

»Oj mati, saj nisva, saj nisva,« smejala sta se dalje.

Nasmehnili so se tudi mati in ju niso več kregali. »Kdo bi pač ne bil vesel o Veliki noči! Velikonočna radost ne da mirovati,« so si mislili mati in ju niso več kregali.

»No, otroka, le oblecita novi obleki, da gremo k vstajenju! Čas je že, da še prej malo pomolimo! Tudi ti, mati, se pojdi obleč. Tinka naj gre s tabo, Tonček bo šel pa z mano k procesiji.« Tako so rekli oče. Mati in otroci pa so odšli iz izbe.

A kmalu so se vrnili v novih oblekah. To je bilo veselja! Tonček si je ogledoval nove hlačke, Tinka pa lepo židano ruto, ki so ji jo dali botra za god.

»Le pojdimo!« so rekli oče, in vsi so z veseljem prestopili prag. Mati so zaklenili vrata, in družina se je z veselim srcem pomikala proti cerkvi.

»Kajne, da bomo šli Boga poljubiti, mama,« je rekla Tinka.

»Seveda,« so rekli oče in dali otrokoma vsakemu lepo svetlo šestico za miloščino.

Vstopili so v cerkev in poklekli pred božji grob. V stoterih rdečih, modrih, zelenih, rumenih lučcah je odsevala zlata monštranca, pregrnjena s tankim pajčolanom. Palme so se sklanjale ob strani, vitke in visoke, in njih dolgi listi so se pripogibali k tlom, kakor bi žalovali nad smrtjo Zveličarjevo. Ob palmah so stali stražniki z ostrimi meči in svetlimi sulicami. A na sredi je ležal Kristus mrtev. Roke sklenjene na prsih, lice blede ustnice modrikaste. Na glavi so se poznali sledovi trnjeve krone; na nogah, rokah in na strani so pa zijale globoke rane. In prihajali so ljudje; sklanjali se globoko in poljubljali svete rane Kristusove. Prihajali so s temnimi obrazi, odhajali so s svetlimi lici; čutili so milost, ki jim jo je

delil Jezus, in radost jim je prešinjala lica in odhajali so s svetlimi lici. Tudi naši znanci so se sklonili globoko in poljubili rane Gospodove, in neka tiha sreča, blažena zadovoljnost jim je prevzela duše; zadovoljnost, da bi človek zavriskal, a se boji, da ne bi oskrnil veličastnega trenutka. Sedali so molivci v klop in spet molili tako zbrano in pobožno, kot že morda dolgo ne. Kdo bi tudi ne molil zbrano v tako svečanih trenutkih?

* * *

Zapeli so zvonovi, tako slovesno, tako veličastno, kakor morejo le o Veliki noči. In zapele so orglje zmagovito in radostno, in srca so vztrepetala v pobožni molitvi . . .

In prišli so duhovni, trije so prišli v zlatih oblekah, s kadihnicami in z »neбом« so prišli k božjemu grobu. Ob strani so nesli možje lepe svetilke na rdečih drogovih, ministrantje pa so zvončkali tako miloglasno, kot še nikdar. In kako bi ne? Saj je Velika noč, vstajenja dan!

Šli so k božjemu grobu in srednji duhovnik so vzeli monštranco, zlato in lesketajočo se, in zapeli so s slavnostnim glasom: »Aleluja.« In zapeli so pevci, in vsa srca so se topila v blaženih občutkih.

In zacingljali so srebrni zvončki, zapeli so zvonovi, zapeli so pevci: »Zveličar naš je vstal iz groba,« in vse je vrelo iz cerkve, da se uvrsti k procesiji.

Kako je velika ta procesija! Bandera vihrajo v lahni, topli sapici, in koliko jih je! Ljudje pa molijo zbrano in pobožno in praznične misli hodijo ž njimi. Nazadnje pa gre duhovščina pod belim »neбом«. Pevci pa pojejo veselo pesem, in zvončki cingljajo, da še nikdar tako! Zvonovi pa pojejo tako milo in veličastno! Saj je vstal Kristus, ki je bil tri dni v grobu. Vstal je in razlil svojo milost v srca vernikov, ki so se bili v velikonočni spovedi očistili svojih grehov. Zato je vse veselo, skrbi ni na licih, in tuge ni na čelih, samo veselje, sama sreča, sama radost vlada v srcih. Kako si lepa, Velika noč!

Minila je procesija, in vrnili so se ljudje v cerkev. Vsa razsvetljena je bila cerkev, bleščali so zlati lestenci, bleščala so visoka okna v žarkih pomladnjega večernega solnca, in pobožne misli so hodile po cerkvi.

Stopili so duhovniki k oltarju in vzvišeno zapeli: »Te Deum laudamus!«

Zacingljali so zvončki, zapeli so zvonovi, zabučale orglje, mogočno in veličastno. In dim dišečega kadila je ovijal oltar in plaval je po cerkvi, po klopek in navdihoval srcem sladke in svečanostne misli . . .

In zavzdignili so župnik monštranco, zalesketala je v svitu stoterih svč in zacingljali so zvončki, ljudje pa so globoko klonili glave in se trkali na prsi proseč velikonočnega blagoslova. In Gospod jim ga je dal, z vsemogočno roko jih je blagoslovil in prazničen mir jim je napolnil srca. Šli so iz cerkve srečni in zadovoljni . . .

* * *

Solnce je tonilo za gore in obrobljalo z zlatim robom hribe. Poslavljalo se je, počasi je lezlo nižje in nižje, kakor bi se težko ločilo od lepega večera. A tonilo je in samo rob se je še videl, samo še en žarek in solnce se je skrilo. Mrak je prihajal, tiho in počasi, kakor bi se bal motiti svečanost lepega dne, prihajal na lahko, kakor bi šel po prstih. Prišel in našgal je sto in sto zvezdic na jasnem nebu; pa to niso bile zvezdice, to je bil milijon angelcev, ki gleda na zemljo srečne zemljane. In večerne sence so priplavale čez logove in dobrave, a ostale so v dobravah, kakor bi se bale priti k hišam, da ne motijo tihe sreče. Kako bi tudi prišle, ko pa ni na nobenem obrazu sence in na nobenem čelu oblaka, ko po hišah hodi sama radost, tiha sreča in veselje, in ko je v srca Velika noč prinesla velik dan in velikonočni blagoslov . . .

Bogumil Gorenjko.

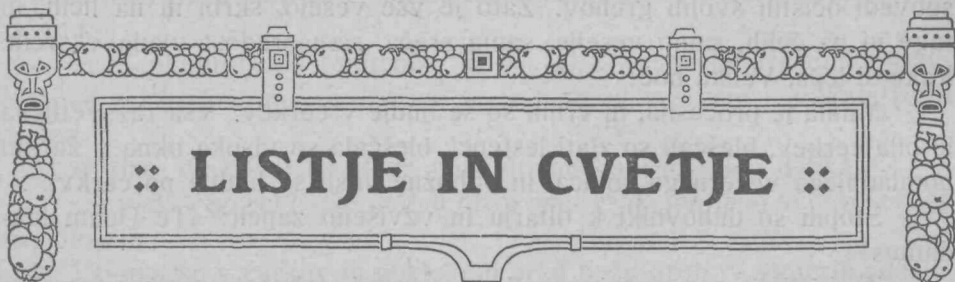

K NAM PRIHAJA VESNA . . .

K nam prihaja vesna,
mlada, zlata vesna,
da prinese tratam cvetje,
da prinese ptičkom petje.
Ž njo pa gredo trije angeli:
Prvi v halji zéleni
mlade rožice zasaja,

trato, log in vrt pomlaja.
Drugi z vrčem zlatim
rožice napaja
s srebrno vodicó.
Tretji v zlatem krilu
rožice napaja
s solničnimi prameni . . .

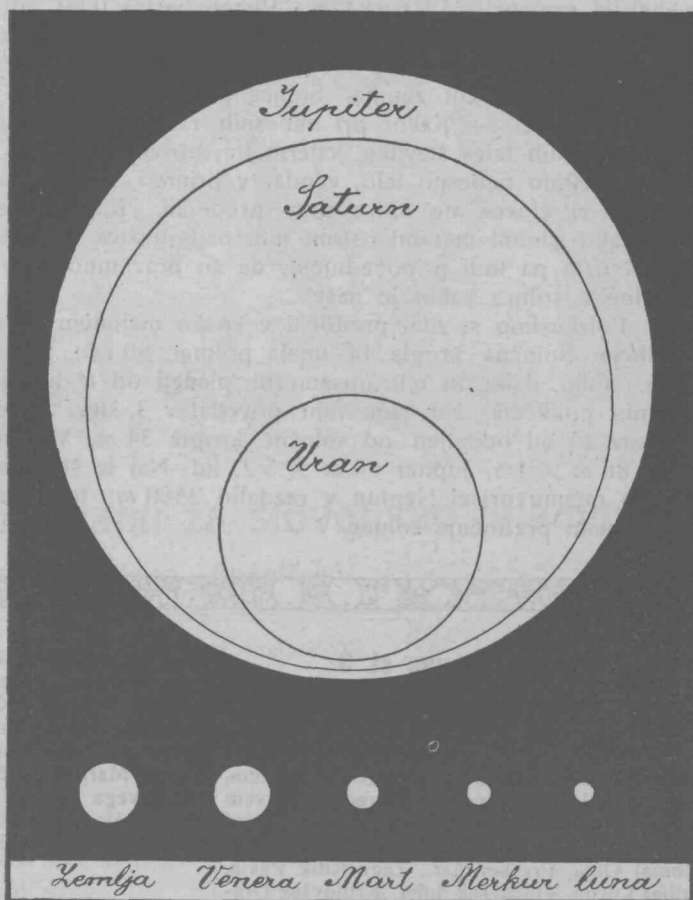
Bogumil Gorenjko.

Mladi zvezdoznanec.

Zvezdoznanstvo nam kaj lepo pokazuje mogočnost, neizmernost in silno veličastvo božjega stvarstva. Neizmerni svetovni prostor in nebesna telesa v njem nam je pripravna podoba, da se moremo po njej vsaj nekoliko zamisliti v delavnico božje vsemogočnosti pa v neskončnost in večnost Stvarnikovo. V tem nas potrjuje vse to, kar smo se že v „Vrtcu“ naučili iz zvezdoznanstva. Zlasti razdalje v svetovnem prostoru, v vsemiru, nas morajo napolniti s strmenjem. Enako čuvstvo začudenja nas bo pa tudi prevzelo, če premislimo velikost nebesnih teles. Pričeli bomo zopet pri našem osolnčju ter si vzeli

kot mersko enoto velikost naše zemlje. Tu poleg (slika 4.) vidite narisan velikost nebesnih teles našega osolnčja po razmerju, t. j. če jih primerjamo po velikosti. Takoj lahko opazite, da pripada naša zemlja manjšim premičnicam osolnčja. Manjše kot zemlja so Venera, Mart in Merkur. Največji planet našega osolnčja je pa Jupiter, za njim pride Saturn, potem Uran in Neptun. Poslednji na sliki ni narisan, ker je le nekoliko manjši kot Uran. Radi primerjanja je na naši sliki tudi narisana luna. Vprašali boste morda, kako veliko je solnce v primeri s svojimi planeti, in zakaj velikost solнца tu ni narisana. Ko bi hoteli narisati velikost solнца v istem razmerju, bi moral biti naš „Vrtec“ pač šestkrat tako velik, ker bi bil premer solnčne slike 80 cm. Iz tega lahko razvidite silno velikost solнца v primeri njegovih premičnic. Velikost nebesnih teles nam bo bolj jasna, če si ogleđamo razmerja v številkah. Naslednja tabela naj to pojasni.

Slika 4.

Ime	Premer		Površina v primeri z zemeljsko površino	Vsečina v primeri z vsebino zemlje
	v razmerju zemeljskega premera	v kilometrih		
Merkur	0·38	4843	0·14	0·05
Venera	0·94	12037	0·89	0·84
Zemlja	1	12756	1	1
Mart	0·53	6781	0·28	0·15
Jupiter	11·33	144580	122·6	1357·4
Saturn	9·39	119746	81·7	738·3
Uran	4·66	59510	21·8	101·9
Neptun	4·34	55334	18·9	81·9
Solnce	109·05	1391080	11919	1301200
Luna	0·28	3482	0·08	0·02

Če primerjamo številke te tabele, vidimo, kakšno je razmerje v velikosti naših premičnic v primeri z zemljo. Zgled: Premer Merkurja, solncu najbližje premičnice, meri 38 stotink zemeljskega premera, ali 4843 km. Jupitrov premer je 11,33 krat večji kot premer zemlje. Premer solнца je pa 109 05 kratni zemeljski premer. — Površina Venere znaša 0,89, ali skoro devet desetink zemeljskega površja; površina solнца je 11919 krat večja kot površina zemlje. — Vsebinska lune znaša 0,02 vsebine naše zemlje, ali z drugimi besedami: luna je 50 krat manjša kot zemlja. Solnce pa bi moglo v se sprejeti 1,301.200 zemeljskih krogel. — Kakor pri nebesnih razdaljah, tako dobimo tudi pri velikosti nebesnih teles številke, katerih ne moremo pojmiti. Zemlja je, kakor smo videli, majhno nebesno telo, vendar v primeri z nami, kako velika je! Njene velikosti si človek ne more prav predočiti. Kaj naj šele rečemo o solncu! Pred tako silnimi merami ostrmi tudi najbolj živa človeška domišljija. Zvezdoznanci nam pa tudi pripovedujejo, da so prav mnoge zvezde stalnice še večja in silnejša solнца kakor je naše.

Poizkusimo si zdaj predočiti v enako majhnem merilu razsežnost našega osolnčja. Solčna kroglja bi imela premer 80 cm, po merski enoti današnje slike. Kako daleč bi bili posamezni planeti od te krogle oddaljeni? Če si v spomin pokličete, kar sem vam povedal v 3. številki „Vrtca“, bo račun lahek. Merkur bi bil oddaljen od solnčne krogle 34 m, Venera 62 m, zemlja 86 m, Mart 86 m × 1,5, Jupiter 86 m × 5,2, itd. Naj le še omenim, da bi potem merilu in računu prišel Neptun v razdaljo 2580 m, torej nad 2½ km od krogle, ki naj nam predočuje solnce.

Jos. Dostal.

Rešitev rebusa št. 3.

Zvečer bomo molili in bomo sladko počivali.

Prav so rešili: Zacherl Slavka in Francek, učenca v Ljutomeru; Pungercič Erazem, Kastrevc Alojziji, učenca III. razreda v Novem mestu; Josin Marica, učenka V. razreda pri čč. uršulinkah v Ljubljani; Ahtik Pepica, Koštomaj Olga, Presker Mar., Zagoričnik Pavla, Šribar Lucija, Volčavšek Julči, Krujovšek Dragica, Nadus Ida, Ježovnik Pavla, Vrečko Cilka in Marica, Sršen Anica, Marinc Mimika, Oset Marica, Počan Mar., Erhatic Milena, Lukač Fr., Zorko Mar., Plano Anica, Vengust Neža, Molk Eliz., Škafer Cilka, Trobej Ilka, učenke VII. razreda pri čč. šolskih sestrah v Celju; Kumar Rudolf, učenec III. razreda v Ljubljani; Lemut Janez in Homovec Fr., učenca v Črnem vrhu; Gnus Francka in Tončka, Gubenšek Julka, Maček Cilka, učenke IV. razreda v Pilštanju; Karlin Ivan, cand. iur. na Dunaju; Debevc Dušan in Karlin Pavel, učenca na c. kr. vadnici v Ljubljani; Gruden Franc v Dol. Retjah; Lesnika Roman, učenec pri Sv. Ani na Krembergu; Potisek Toni, Cepuder Lojzka, Ažman Toni, Anica in Pepica, Zajc

Mici, Jurca Binka, Bizjak Rozika, Petrič Minka, Celar Minka, Rožman Anica, Smuk Tina, Tepina Zdravka, Kenda Rezi, Virant Julka, Hajnrihar Dora, Zadnik Nežka, Kozelj Toni, Brginc Pavla, Novak Štefka, Milharčič Helena, Sušnik Marjanca, učenke VIII. razreda Lichten-thu-novega zavoda v Ljubljani; Lassbacher Mar., gojenka mest. dekl. liceja, Lassbacher Karel, prvošolec v Ljubljani.

Odgovor na šaljivo vprašanje št. 3.

Šipa se zato ni ubila, ker je bil kamen tako debel kot jako majhna glava, n. pr. komarjeva, buckina itd.

Prav so odgovorili: Zacherl Slavka in Francek, učenca v Ljutomeru; Mercina Roza v Zgornjem Kašlju pri Ljubljani; Josin Marica, učenka V. razreda pri čč. uršulinkah v Ljubljani; Bonča Viktor, Lemut Janez, Hrušovec Fr., Žigon Fr. in Bonča Ivana, učenci v Črnem vrhu; Gnus Francka in Tončka, Gubenšek Julka, Maček Cilka, učenke IV. razreda v Pilštanju; Pintar Zmagoslav, prvošolec v Rudolfovem.

„Vrtec“ izhaja 1. dne vsakega meseca in stoji s prilogo vred za vse leto 5 K 20 h, za pol leta 2 K 60 h — Uredništvo in upravnništvo Sv. Petra cesta št. 78 v Ljubljani.

Izdaje društvo „Pripravniški dom“. — Urejuje Ant. Kržič. — Tiska Katoliška Tiskarna v Ljubljani.